

Maqaalee Rabbii (Subhaanahu)-Kutaa 10.1

Description

Al-Haadi

Jireenya keessatti namni dukkanaa fi dhama'iinsa adda addaa keessatti tara. Dukkana fi hurrii jireenyaa tana keessaa bahee ifa keessa deemuuf ibsaa isa barbaachisa. Akkasi miti ree? Kanaafu, ibsa kana eessaa argata ree? Eeti, namoonni karaa fi mala nama jalaa bade namatti himuun hanga ta'e nama qajeelchu danda'u. Garuu jireenyaa fi dhimma guutuu keessatti humna qajeelchu hin qaban. Kanaafu, eenyutu jireenyaa fi dhimma guutuu keessatti nama qajeelchu danda'a ree?

Kan jireenyaa fi dhimma guutuu keessatti nama qajeelchu danda'u, waa'ee dhimma saniitti fi haala namaa guutuu ilaalchise beekumsaa fi dandeetti guutuu kan qabu ta'uu qaba. Wanti beekumsaa fi dandeenti hin qabne nama qajeelchu danda'aa? Dhugumatti qajeelchi beekumsa irratti kan hundaa'edha. Fakkeenyaaf, karaa irra osoo deemu karaa irraa yoo jallatte, namni waa'ee karaa kana hin beekne si qajeelchu danda'aa? Si dhamaasaa malee si hin qajeelchu. Dhimmaa fi haala guutuu namaa kan beeku Rabbii olta'aa tokkichadha. Kanaafu, dukkana, dhama'iinsaa fi hurrii jireenyaa keessaa gara ifaatti Kan nama qajeelchu fi baasu Isa qofa. Kanaaf, maqaalee gaggaarii Rabbii keessaa tokko "Al-Haadi" kan jedhuudha. Har'a maqaa kana hiika isaa waliin ni ilaalla.

A-Hiika Al-Haadi

Maqaan **Al-Haadi** (???????) jedhu xumura, "**hadaa** (?????)" jedhu irraa kan fudhatameedha. Jecha "hadaa" jedhu kana irraa jechoonni "huda, hidaayah" jedhamanis horsiifamanii jiru. "Hadaa" jechuun "qajeelche" jedhuudha. Jechoonni "huda, hidaaya" jedhaniis hiika, "qajeelcha, qajeelinna, qajeelchu (guidance)" jedhu qabu.

Kana booda “Al-Haadi” jechuun “Qajeelchaa, Kan namoota fi uumamtoota biroo qajeelchu” ta’a. Rabbiin subhaanahu Al-Haadi dha. Kana jechuun gabroota Isaa gara wanta isaan fayyaduutti fi wanta isaan miidhu ofirraa deebisutti isaan qajeelcha. Wanta isaan hin beekne isaan barsiisa. Akkasumas, uumamtoota biroo gara fooyya’iinsa isaanitti Kan qajeelchudha. Akkamitti soorata akka barbaadatanii fi wanta isaan miidhu ofirraa deebisan isaan qajeelcha.^[1] Hiika wali gala haala kanaan erga ibsinee mee hayyoota irraa caalatti haa dhageenyu:

Aalimni Az-Zajjaaj jedhamu akkana jedha: “Al-Haadi” uumamtoota Isaa gara Isaa fi Gooftummaa Isaa beekutti Kan qajeelchudha. Karaa qajeelatti gabroota Isaa kan qajeelchudha. Akkuma Rabbiin olta’aan jedhe:

وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾

“Rabbiin gara Ganda Nageenyaatti waama, nama fedhes gara karaa qajeelatti qajeelcha.”
(Suuratu Yuunus 10:25)

Gosoota Qajeelinnaa

Imaamu ibn Al-Qayyim (rahimahullahu) ni jedha: Beeki qajeelinni gosa afur qaba^[2]:

Iffaa- Al-Hidaayatul Aammah (Qajeelcha wali galaa)– kuni qajeelcha uumamtoota hundaa of keessatti hammatuudha. Gosti kuni jecha Rabbii olta’aa keessatti akkana jechuun dubbatame:

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾

[Muusaan Fira’awnaa] ni jedhe: “Gooftaan keenya wanta hundaafu uumama isaa Kan kenneef ergasii qajeelchedha.” Suuratu Xaahaa 20:50

Kana jechuun wanta hundaafu suuraa isaa ni kenne, kutaalee qaamaa hundaaf boca fi haala isaaf malu ni kenne. Wanta jiru hundaafu uumama ykn amala isaaf adda ta’e ni kenne. Ergasii hojii irraa wanta isaaf uumetti qajeelche.

Kuni qajeelcha beelladotaa fi bineensotaa gara wanta isaan fayyadu argachuu fi wanta isaan miidhu ofirraa deebisuuf fedhii ofiitiin socho’aniidha. Akkasumas, lubbu-dhabeeyyi wanta uumamaniifitti qajeelchu of keessatti qabata. (Fkn, aduu, ji’a fi kkf Rabbiitu qajeelcha.) Akkuma beelladonna fi bineensonni qajeelinna isaaf malan qaban, wantoonni lubbuu hin qabnes qajeelinna isaaniif malutti qajeelfamu.

Haaluma kanaan, kutaaleen qaamaa hundi qajeelinna isaaniif malu qabu. Luka deemsaf qajeelche, harka qabachuu fi hojiif qajeelche, arraba dubbiif qajeelche, gurra dhageettiif qajeelche, ija wanta mul’atu ifa baasuf qajeelche, kutaalee qaamaa hunda wanta uumamaniif qajeelche. Daa’imni ykn ilmoon yommuu dhalatu gara harma ykn mucha qabachuutti qajeelche. Kanniisni gaara, mukkeen fi gaagura keessa akka qubatuu fi damma dammeessu ni qajeelche. Sadarkaalee qajeelinnaa Inni uumamtoota qajeelche Isa malee

kan lakkaa'u hin jiru. Inni Gooftaa aalamaa ta'ee toltuun Isaa baay'atte. (In sha Allah ajaa'iba qajeelcha gosa kanaa beelladota fi allaatti irraa muraasa isaanii kutaa itti aanutti kan ilaallu ta'a.)

2ffaa–Qajeelcha ibsuu fi agarsiisuu– kuni daandii wanta gaarii fi wanta badaa barsiisu, karaa nagaha itti bahanii fi itti badan addaan baasuu of keessatti qabata. (Jecha biraatin, qajeelinni gosa kanaa wanta gaarii fi badaa, karaa baditti nama geessu fi milkaa'innatti nama baasu ibsuu fi barsiisuudha. Rabbiin subhaanahu wa ta'aalaa ni jedha:

وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾

“**Karaa lama isa qajeelchine (hadeynaahu)**” Suuratu Al-Balad 90:10

Kana jechuun karaa gaarii fi badaa ilma namaatiif ibsine. Rabbiin subhaanahu wa ta'aalaa karaan gaariin Isatti nama geessu fi karaan jallataan baditti nama geessu maal akka ta'e Ergamtoota erguu fi kitaabban buusun ibsee jira. Haraamaa fi halaala, gaarii fi badaa, hojii bareedaa fi fokkuu adda babaasee namootaaf ibsee jira. Ummata Saalih, Samuud jedhaman ilaalchise Rabbiin olta'aan ni jedha:

﴿وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ﴾

“**Samuudinis qajeelchinee jirra, garuu qajeelinna irra jaaminsa filatan.**” (Suuratu Fussilat 41:17)

Kana jechuun Nabii Saalih irratti keeyyatoota fi ragaalee ifaa buusun karaa qajeelaa isaaniif ibsinee jirra. Garuu isaan karaa qajeelaa kana dhiisanii jaaminsa filatan. Asitti jaaminsa kufrii fi jallinna. “Kufrii fi jallinna” ibsuuf jecha “jaaminsa” jedhu fayyadame. Sababni isaas, namni jaamaan adeemsa isaa keessatti qajeelcha nama karaatti isa qajeelchuu yoo dide, ni jallata.[\[3\]](#)

3ffaa–Qajeelcha tawfiqaa (qunnamsiisuu fi milkeessu), haqa akka fudhatanii fi itti gammadan qoma banuu fi bal'isuudha- qajeelchi gosa kanaa wanta Rabbiin buusetti amanuu, hordofuu fi hojii irraa oolchu of keessatti qabata. Garaagarummaan qajeelcha kanaa fi gosa 2ffaa jidduu jiru, qajeelchi gosa lamaffaa keeyyatoota, ragaalee, karaa haqaa fi sobaa ibsuu fi addaan babaasudha. Qajeelchi gosa 3ffaa kuni immoo keeyyatoota fi ragaalee ibsame kanninitti akka amanan, hordofanii fi hojii irra oolchan taasisuu fi dandeesisuudha. Qajeelcha gosa kanaa ilaalchise Rabbiin subhaanahu wa ta'aalaa ni jedha:

جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ
مُخْرَجِهِمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ ۗ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾

“**Dhugumatti, iftii fi kitaabni ifa ta'e Rabbiin irraa isinitti dhufeera. Rabbiin nama jaalala Isaa hordofe karaalee nageenyaa ittiin qajeelcha, hayyama Isaatiin dukkana keessaa gara ifaatti isaan baasa, gara karaa sirrii isaan qajeelcha.**”

Suuratu Al-Maa'ida 5:15-16

Kana jechuun Qur'aanni dhimmoota amantiif fi addunyaa irraa wanta namoonni itti hajaman ibsu Rabbiin irraa isiniif dhufee jira. Rabbiin subhaanahu Qur'aana kanaan nama niyyaan isaa jaalala Rabbi argachuu fi wanta Inni jaallatu hojjachuu fi hordofuu ta'e karaalee adabbii Isaa jalaa nagaha itti ta'an qajeelcha. **“hayyama Isaatiin dukkana keessaa gara ifaatti isaan baasa”** Kana jechuun dukkana kufrii, shirkii, jallinnaa fi wallaalummaa keessaa gara ifa Islaamaatti hayyama Isaatiin isaan baasa. Asitti hayyamni Isaa qadaada kufrii fi cufaa shirkii qalbii irraa kaasun iimaana jaalachisuu fi karaalee nagahaa akka argan isaan dandeesisuudha. [4] **“gara karaa sirrii isaan qajeelcha.”** Karaan sirrii fi qajeelaan kunis Islaama. Islaamaan ala amantiin biraa Rabbiin biratti fudhatama hin argatu. Sababni isaas, Islaamni amanti Rabbiin qofa gabbaruu (tawhiida) irratti hundeeffameedha. Amantiiwwan biroo immoo shirkii (Rabbiin waliin waan biraa gabbaru) irratti kanneen hundeeffamaniidha. Tawhiinni haqa, shirkiin immoo soba (baaxila) hundee hin qabneedha.

Rabbiin olta'aan ala eenyullee qalbii namaa kan qajeelchu hin jiru. Tarii namni qajeelcha gosa 2ffaa hojjachuu danda'a. kana jechuun karaa haqaa fi sobaa namaaf ibsuu danda'a. Garuu gosa 3ffaa hojjachuu hin danda'u. kana jechuun qalbii keessa iimaana seensisuu fi hojii gaggaarii akka hojjatu taasisu hin danda'u. Kan kana godhu Rabbiin qofa. Kanaafi, Qur'aana keessatti qajeelcha gosa 2ffaa agarsiisuuf Rabbiin subhaanahu wa ta'aalaa Nabiyyiidhaan (SAW) akkana jedhe:

“Dhugumatti ati gara karaa qajeelaatti qajeelchita.” (Suuratu Ash-Shuura 42:52) kana jechuun ati karaa qajeelaa isaaniif ibsita, addaan baastaf.

Nabiyyiin qajeelcha gosa sadaffaa hojjachuu akka hin dandeenye agarsiisuuf immoo Rabbiin subhaanahu akkana jedheen:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ

“Dhugumatti, ati nama jaallatte hin qajeelchitu, garuu Rabbiin nama fedhe qajeelcha. Inni hunda caalaa warroota qajeelan beeka.” Suuratu Al-Qasas 28:56

Aayanni jalqabaa karaa qajeelaa irra deeman itti agarsiisuu fi ibsuu ilaalchise dubbatti. Kuni namni beekumsa qabu karaa namatti ni agarsiisa. Akkasi miti ree? Aayanni lammataa immoo akka amanan taasisuu fi karaa qajeelaa irra oofu ilaalchisee dubbatti. Nama tokko karaa qajeelaa erga ibsiteefi booda akka amanuu fi karaa kanarra deemu gochuu dandeessaa? Akka amanuu fi karaa qajeelaa kanarra deemu gochuu kan danda'u Rabbiin qofa. (Mee akka fakkeenyaatti, namni tokko osoo karaa irra deemu, karaa qajeelaa gahuumsa isaa ittiin gahu si gaafata. Ati karaa kana yoo beekte, “karaan qajeelan bakka ati yaadde siin gahu kana” jette ni ibsitaaf. Kanaafu, ati haala kana keessatti, karaa qajeelaatti nama qajeelchitaa jechuudha. Garuu, namni kuni karaa ati itti akeekte irra deemu yoo dide, dirqamaan karaa kanarra isaa oofu dandeessaa? Faayda isaatiif waan ta'eef, karaa qajeelaa kanarra akka deemu isa

(mu'mintoota) of keessatti qabata. Tarii kaafirris yoo amanee, qajeelcha kana keessa seenun karaa sirriitti ni qajeelfama. Qajeelchi 4ffaana gahuumsa waan ta'eef, warroonni amananii fi hojii gaggaarii hojjatan gara Jannataa qajeelfamu. Warroonni kafaran immoo gara Jahannam qajeelfamu. Namni qajeelcha gosa sadanii keessa darbee Guyyaa Qiyaamaa Jannatatti qajeelfamuuf yeroo hundaa Rabbii olta'aa irraa qajeelcha kadhachuu isa barbaachisa. Akkasumas, dhimmoota amantii fi addunyaa keessatti wantoonni nama dhamaasan baay'ee waan ta'aniif yeroo hundaa Isarraa qajeelcha kadhachu barbaachisa. Sababni isaas, dhimmoota hunda takkaan takkaan Kan beeku Rabbii Tokkicha waan ta'eef Kan nama qajeelchu Isa qofa.

Kitaabban wabii:

- [1] [Walillahi asma'ul Husnaa fad'uuhu bihaa](#)– lakk.65; AbdulAziz bin Naasir Jaliil
- [2] Madda olii, Fiqhu Asmaa'il Husnaa-fuula 115-117
- [3] Ma'aariju tafakkuri wa daqaa'iqu tadabburi-12/486
- [4] Tafsiiru Sa'dii-fuula 248, Tafsiiru Xabarii-8/265, Tafsiiru Qurxubii-7/386

Date Created

November 2019

Author

admin